

□ **Muzikale erupties**

Graag doen wij u iets uit de doeken over een vermakelijk olieverfschilderij van een onbekende achttiende-eeuwse Venetiaanse meester. Het is typisch een kunstwerk uit de barok: in clair-obscur, dus met sterke contrasten tussen licht en donker. Het stelt een salon voor waarin een muzikale soiree wordt gehouden.

Toehoorders en muzikanten hebben zich in een halve kring rond een *spinet* geschaard. Bovenop het spinet en in het volle licht staat een man met ontblote billen. Voorover gebogen, winden te laten, dat zie je aan zijn gezicht. *Muzikale winden*, dat wel.

Knol- en **snavelneuzigen**

Laten we ons echter eerst met het grote geheel bezighouden alvorens de pikante details onder de loep te nemen. Het gezelschap in de salon bestaat uit twintig, wat mallotig uitziende personen. Je kunt ze in twee groepen indelen: de *knolneuzigen* en de *snavelneuzigen*. Dames zijn sterk in de minderheid en horen tot de knolneuzigen. Dit hele stel vertoont een karikaturale welgedaanheid. Maar de snavelneuzigen – elf in getal – zijn pas echt grotesk. Ze dragen wijdgepijpte *witte* broeken. hun witte hemden spannen over dikke buiken, waarvan de ronding nog wordt geaccentueerd door een rij knopen. Deze zijn van zo'n rare vorm dat het meer volgezogen teken lijken. Gefronste kragen geven aan het geheel nog een extra clownesk aspect.

□ **Pulcinella's**

Alle snavelneuzigen hebben een hoge bult. En daar de meesten van hen bovendien een potsierlijke witte hoed dragen – model afgeplatte kegel – moet de conclusie zijn dat we hier met *Pulcinella's* te doen hebben.

Het spinet heeft geen poten. Het is nogal provisorisch op een met een kleed bedekte tafel geplaatst. Het instrument wordt bespeeld door een Pulcinella. Een echte klavierleeuw, met zijn wijduitstaande lange haren. Hij is de muziekmeester. Zijn handen rusten op de toetsen. Zijn mond is breed geopend, waaruit men mag opmaken dat een luid gezang uit de klankkast van zijn hoge borst opwelt.

□ **Tussen de billen**

De partituur ligt niet op een standaard. Hoe bizar: de muziekmeester leest de noten van een blad papier dat als een wimpel aan een stok is bevestigd. Deze zit tussen de *billen* geklemd van de voorovergebukte Pulcinella op het spinet. Dit móet wel wat afleidend voor de maëstro zijn. Wie zijn facie goed bekijkt, gaat twijfelen of de toonkunstenaar zijn blik niet – in plaats van op de muziekpartij – op de bilpartij heeft gefixeerd. Met het oor gericht op de geluiden die daaraan ontsnappen.

□ **Petomaan**

De Pulcinella-*petomaan* (iemand die een kunst maakt van het winden laten) heeft – als gevolg van zijn gebukte houding – een bochel die als een berg omhoog rijst. Op de top zetelt een jonge Pulcinella. Het is nog maar een kind; niettemin heeft ook hij een hoge bult. Hij tokkelt op een zogeheten *calascione*, een soort *mandoline* met een lang halsstuk. Aan het spinet en naast de muziekmeester staat een kalende Pulcinella. Met een vergrootglas in de hand bestudeert hij het muzikale achterwerk. Je hebt altijd mensen die het naadje van de kous willen weten.

□ Een kat en een jonge joffer

Hoe reageert de rest van het gezelschap op het concert? Wel, van de Pulcinella's zijn er enkele die uitbundig meezingen. Op de bochel van een van de zangers is een *kat* gesprongen. Uit het diepst van haar keel probeert zij de juiste toon omhoog te halen: 'mi-mi-mi-miauw-mi.'

De personen links op het schilderij hebben hoegenaamd geen aandacht voor de muziek. Noch voor de gebukte Pulcinella op het spinet. Wel voor het effect dat diens inspanningen heeft op een jonge joffer. Mat haar pothoedje en hooggesloten hesje is ze bepaald geen wulpse meid. Haar gezicht drukt consternatie uit. Want wat is het geval? De Pulcinella-petomaan laat zijn blikken uitgerekend op háár rusten. En dat terwijl op zijn gelaat de uitwerking is te lezen die de blazerij uit zijn achterste op zijn gemoed heeft.

Ouwe kerels

Doen alsof ze hem niet ziet, kan niet. Want naast haar staat een matrone, die haar lachend en met een nadrukkelijk vingertje op de onbetamelijke vent wijst. En, o gut, er zijn allemaal ouwe kerels die haar met nieuwsgierigheid opnemen, om zich te amuseren over haar reactie. Verstijfd van schrik drukt de jonge joffer zich tegen de rug van haar stoel. Haar mond open voor een verward gestamel.

□ Huiselijke obsceniteit

Er is in de salon maar één persoon die normaal is. Hij heeft zich een beetje verdekt opgesteld, rechts in de hoek, en schijnt met niemand iets te maken te hebben. Hij kijkt de andere kant op, weg van het spinet. Zou hij de *schilder* zijn van deze *farce* op doek?

Het schilderij was te zien op de grote tentoonstelling *Pulcinella maschera del mondo* (Pulcinella, masker van de wereld), die in 1990 in Napels werd gehouden. In de catalogus bij deze expositie wordt het met de titel *pulcinellata* aangeduid; men kan het op pagina 269 vinden. Het kunstwerk staat tevens beschreven in een boek dat een jaar eerder was uitgekomen. *Pulcinella il filosofo che fu chiamato pazzo* is de titel, wat betekent: Pulcinella, de filosoof die 'gek' werd genoemd. De auteur is professor Romeo De Maio. 'Pulcinella's obsceniteit', aldus de professor, 'is niet grof, maar huiselijk. Pulcinella is een muzikaal wezen en transformeert alles in zijn muziek, ook de geluiden die zijn anus op onvoorzichtige momenten uitstoot. Het komt allemaal doordat die leerling met zijn calascione op zijn rug was geklommen.'

□ Haydn, Poppenspe(e)linformatiecentrum

'Het gewicht is te zwaar en daardoor ontsnappen er uit het achterste van het slachtoffer vreemde noten, die onder de vernederde ogen van de heer des huizes worden geregistreerd op een muziekpartituur.' Over de heer des huizes – de muziekmeester dus – schrijft De Maio: 'Als je hem aan het spinet ziet zitten, kun je, vanwege de fysionomie, niet nalaten aan de componist *Haydn* te denken.'

Wilt u nóg meer te weten komen over het hier behandelde onderwerp, of de genoemde boeken eens willen inzien? Raadpleeg dan onze *Poppenspe(e)lmuseumbibliotheek* en het *poppentheater-abc* op onze websites www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl en www.poppenspelmuseum.nl.

□ Afbeelding: detail olieverfschilderij. Italië (170-?).

Poppenspe(e)lmuseum ©

Kerkweg 38 8193 KL Vorchten NL Tel.: +31(0)578 - 63 13 29 Fax: +31(0)578 - 56 06 21

www.poppenspelmuseum.nl www.geheugenvannederland.nl/poppenspel2

www.poppenspelmuseum.nl/onderwijs www.poppenspel.info

www.poppenspelmuseumbibliotheek.nl info@poppenspelmuseum.nl